

חרדים לביטחון ישראל

18.12.2023 | יעקב פלבינסקי written by
עיקרי הדברים:

עם פתיחת מתקפת הפתע על יישובי עוטף עזה בשמחת תורה, מתנדבים חרדים מארגוני החירום האזרחיים פעלו באופן מעורר השתאות. ככל שחולף הזמן, ימי התהילה של ההתנדבות החרדית מפנים את מקומם לדיבורים על "היום שאחרי". אז, ברור לכולם, ייפתח שוב הפצע השותת של גיוס חרדים לצה"ל. בניגוד לפרשנות מוטעת הרואה בהתגייסות החרדית בעקבות המתקפה שינוי עומק, במציאות הציבור החרדי נותר נאמן לערכיו ועקרונותיו. לכן, כדי למנוע התבוססות במאבקים פוליטיים הפוגעים במרקם החברתי ולא משיגים תרומה לביטחון ישראל, נדרשים פתרונות ארוכי-טווח לרתימת היכולת האזרחית הגבוהה לטובת הביטחון הלאומי, באופן שיכיר באורח חייו ולא יתנגש עם ערכי הליבה של הציבור החרדי. מלחמת "חרבות ברזל" מייצרת את ההזדמנות לכך.

האירועים הפנים-מגזריים בצל המלחמה:

מלחמת "חרבות ברזל" שנפתחה בטבח אכזרי של מחבלי חמאס בעיצומו של חג שמחת תורה תפסה את החברה הישראלית בנקודת זמן קריטית. הפערים התהומיים שנתגלעו בין המחנות בישראל איימו למוטט את השרידים האחרונים של הלכידות החברתית בישראל. אך נוכח אירועי ה-7 באוקטובר השתנתה המציאות הישראלית ברגע.

המגזר החרדי, שנתון היה להשתלחויות ולביקורת נוקבת כתוצאה מהאירועים הפוליטיים, הוכיח מעורבות מעשית חיונית מייד עם היוודע ממדי האסון. מתנדבי זק"א, איחוד הצלה וארגוני חירום אזרחיים נוספים לקחו חלק מרכזי בהצלת חיי אדם, לעיתים קרובות תוך סיכון ממשי לחייהם ולבריאותם הנפשית.

בנוסף, נוצרו אירועים תקדימיים במונחים חרדיים. הראשון שבהם הוא הודעת דובר צה"ל שבועיים לאחר מתקפת הפתע על יותר מ-2,000 פניות של חרדים המעוניינים להתגייס. מדובר באירוע משמעותי, אפילו דרמטי, אם לוקחים בחשבון את ההתנגדות מבית להחלטה כזאת. הנתון הזה משקף את הדיסוננס הקיים בקרב לא מעט חרדים בימים אלה: המחויבות לערכי הבסיס של הזהות החרדית הנשענת על קהילתיות מתבדלת, לצד הרצון הטבעי "לעשות משהו" נוכח האירועים המטלטלים. מציאות זו יוצרת קונפליקט שדוחק חלקים גדולים יותר מהמוכר לנקוט צד.

נכון להתבונן על הלך רוח נוסף שקורה בימים אלה ברחוב החרדי. לא אחת קיימת הערכה בקרב פרשנים כי ישנו פער בין הממסד החרדי ² ההנהגה הרוחנית והפוליטית ² לבין הרחוב החרדי. בפועל, הדברים אינם נכונים כלפי הציבור החרדי הרחב. דוגמה לכך ניתן לראות במכתבי

החיזוק ששלחו אדמו"רים ומנהיגי הקהילות לחיילים בחזית, מביקורים שלהם בבתי חולים ומשלוח ציוד ו"מטבעות שמירה" לנקודות הכינוס. "חרוטים אתם על לוח ליבנו" נכתב לחיילים במכתב נדיר של האדמו"ר מבאיאן. אלה אירועים עמוקים ותקדימיים בקרב ההנהגה החסידית.

בנוסף, ישנה הפעילות הרוחשת בשטח. מראות של חרדים מכינים ציטויות לחיילים הפכו לדבר שגרת, כמו גם חרדים שמגיעים לבסיסים ולשטחי כינוס כדי לתמוך בלוחמים. חלקם מגיעים עם אוכל שהכינו ביוזמות פרטיות. זמרים חרדים מהזרם המרכזי, שמקובלים בחוגים רחבים ביותר, הופיעו בפני חיילים. נכון שהכנת ציצית שייכת למישור הדתי ואינה מהווה תרומה פיזית ללחימה, אך יש לה משמעות סמלית של החצנת תחושת השותפות.

משמעות האירועים והשפעתם:

מנגד, הגאון רבי דב לנדו מההנהגה הליטאית פרסם בעיתון "יתד נאמן" (31 באוקטובר, ט"ז מרחשוון) מכתב נחרץ נגד התופעות החדשות שצמחו "מלמטה": "והמתעסקים בפעולות אחרות מושכי לבבות רפופים המדמים כי בהם תשועתנו מכל הצרות והסכנות האופפות אותנו ידעו כי רבה משוגתם ורב היזקם", הוא כתב. "עזבו עזבו את משוגות ורעיונות ודמיונות לבותיכם ושובו אל השם בתורה לימודה וקיומה, תשובה ותפילה לבורא עולם כי יצילנו מכל הפגעים ומרעין בישין הבאים עלינו". לאורך הזמן השמיעו רבנים נוספים עמדות המשקפות מורת רוח מהתהליכים שצוינו לעיל.

בניגוד לפרשנות המוטעית שעלולה להינתן לאירועים הללו, ערכי הבסיס של החברה החרדית לא השתנו נוכח המלחמה. נדרשת הפרדה בין אקט הגיוס עצמו, שמערער את תפיסת הבסיס החרדית, לבין הערכה לצה"ל וחייליו שהיא תוצאה של שותפות גורל וערבות הדדית. מרבית החרדים, למעט קהילות מסוימות, רוחשים כבוד ללוחמים. אך כבוד, כפי שניתן להניח, אינו אומר הסכמה לגיוס עצמו.

התמיכה עצמה בחיילים אינה מפתיעה למי שמכיר מקרוב את הלך הרוח ברחוב החרדי. הלחימה העצימה מאוד את התמיכה הקיימת, אך לא חידשה אותה מאפס. קשה להאמין שמקרב המתנגדים לצה"ל יש מי ששינה את עמדתו באופן מעשי, וגם אם ישנם כאלה ² הם בוודאי אינם מיעוט שמעיד. מנגד, בקרב אלה שתמיד כיבדו את החיילים וקיימו מבחינתם שותפות בין לוחמי הגשם ללוחמי הרוח, ישנם יותר אנשים שהחליטו "לעשות מעשה" בנוסף להתחזקות בלימוד ותפילה. זו הסיבה שהפעילויות הללו התעצמו בימי המלחמה. לדוגמה, זמרים חרדים מובילים הופיעו בפני לוחמים ואף אירחו אותם בקליפים רשמיים והופעות כבר לפני שנים רבות, אבל עכשיו, בחסות המלחמה, שירתם מול החיילים קיבלה ביטוי רחב יותר וכיסוי תקשורתי.

נראה שזרם המגויסים החרדים הוא תוצאה של תהליכים מוקדמים יותר שנדחקו החוצה בצל הטלטלה הכללית. מוקדם מדי לראות בו "תהליך עומק אסטרטגי" או "מגמה רחבה". אין שיח

רחב על גיוס בכוללים ובישיבות. בחורים לא עזבו את ספסלי הלימוד ורצו לבקו"ם. חלק גדול מהתוכניות הקיימות פונה לחרדים מעל גיל 26, בשלב שבו לרבים מהם כבר יש משפחות עם כמה ילדים. התפיסה הבסיסית לא השתנתה. ניתן לראות את התופעות הללו כסדקים צרים שנפערו לאורך זמן והתרחבו עם האסון הלאומי. סדקים, למותר לציין, הם תהליך טבעי ובלתי נמנע בכל מסגרת חברתית וקהילתית. לכן, בטווח הארוך אירועי השביעי באוקטובר לא ישנו את התפיסה החרדית הבסיסית, אבל הם נושאים פוטנציאל ליותר מעורבות והחצנה של מגמות קיימות במינונים גבוהים מהעבר.

בהקשר זה חשוב לציין כי ישנה התייחסות לנושא ההתגייסות וישנם אנשים מוכרים מתוך המגזר שהתייצבו באופן פומבי למילואים. זהו חלק ממגמת ההחצנה האמורה שפרצה בעקבות המלחמה, כאשר היחס אליהם נע בין תמיכה סביבתית לעניין מועט, אך קיימת גם התנגדות רעיונית בקרב המחנה השמרני המתנגד אידאולוגית לגיוס בכל צורה שהיא. הסיבה לכך שרבים רואים בגיוס עניין משני נובעת לדעתי מהעובדה שאין במקרים הללו אפקט "רעידת אדמה" ² האנשים המוכרים שהתגייסו לא שינו עמדה. הם ממילא אינם נמנים עם המחנה המתנגד לגיוס, כך שהאפקט הוא בעיקרו סמלי. הסמליות גם היא משמעותית, משום שהפרהסיה בהיקפים הללו היא תקדימית וייתכן שתוכל "לנרמל" במידה מסוימת את היחס המוחצן כלפי התגייסות.

לכן, לצד ההערכה הקיימת לחיילים ותחושת השותפות שהמלחמה העצימה, גיוס המוני של בחורי ישיבות, בוודאי כזה שבא מכפייה של הדרגים הפוליטיים, אינו בר קיימא. כל יוזמה של שילוב, כמו ההתגייסות הנוכחית, תיגדע במעורבות פוליטית שתתפרש כניסיון לכפות אורח חיים חדש על הציבור החרדי. מניסיון העבר, התבטאויות של גורמים פוליטיים המוגדרים כאנטי-חרדים עצרו יוזמות שתפסו תאוצה יחסית ועוררו התנגדות אינסטינקטיבית. גיוס, על כל המשתמע ממנו, אינו מודל שהחברה החרדית תסכים לו. הוא אינו עולה בקנה אחד עם אורח החיים החרדי השמרני ומערער את תפיסת העולם של לימוד תורה המשמר את הקיום היהודי. כדי לרפא את השבר האזרחי כתוצאה מהיעדר הגיוס, נדרשים מהלכים חילופיים שיהיו מקובלים על כולם.

המלצות:

במקום לבזבז אנרגיה על מלחמות עקשניות שמתנהלות עשרות שנים בלי הכרעה, על מקבלי ההחלטות ליישם תוכניות עבודה חדשות בכל הנוגע למעורבות החרדית בתפיסת הביטחון הלאומי של ישראל. אחרי שהציבור הישראלי נוכח לראות את תרומת ההתגייסות האזרחית החרדית לביטחון ולחוסן הלאומי במלחמת "חרבות ברזל", ניתן לבחון את העמקתה כחלק ממוסדות המדינה באופן מושכל ומותאם.

כמו בהסברה, גם בתחומי החירום והביטחון, ההתארגנויות האזרחיות התבררו כיעילות מאוד. הגופים הללו תפקדו היטב בזמן שמערכות המדינה קרסו. הרצון לתרום קיים, הנכונות להתנדב נוכחת, נותר רק להפוך אותה למסגרת מוכרת ומאורגנת עם תשתית מותאמת שלא תתנגש עם ערכי הליבה של החברה החרדית. רתימת היכולת האזרחית הגבוהה של הציבור החרדי לטובת

האינטרסים הביטחוניים של ישראל, תוך הטמעתם ושילובם במערכות הממשלתיות כדי לתת מענה לצרכים הלאומיים, יכולה ליצור מציאות חדשה שתבריא את החברה הישראלית ותתרום לחוסן האזרחי.